



Μύθοι & πραγματικότητες για τα νέα Προγράμματα Σπουδών Μουσικής Εκπαίδευσης

Στο προηγούμενο τεύχος αυτού του περιοδικού, έγινε μια αναφορά στα νέα σχέδια προγράμματος σπουδών μουσικής για την εγκύκλια εκπαίδευση με ομολογουμένως επιτυχημένη προσέγγιση. Στο παρόν άρθρο επιχειρούνται κάποιες αποσαφηνίσεις και περαιτέρω εμβάθυνση στο θέμα.

Κατ' αρχήν θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα δύο σχέδια δεν αποτελούν ακόμη επίσημο πρόγραμμα σπουδών, αλλά αφορούν σε προτάσεις, που έχουν στόχο να δοκιμαστούν αρχικά σε περίπου 180 πιλοτικά σχολεία και ύστερα από αξιολόγηση να γίνει η εφαρμογή τους σε όλη την επικράτεια.

Γιατί είναι δύο οι προτάσεις;

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) όρισε μια επιτροπή από 11 εμπειρογνώμονες, που αντιστοιχούσαν στα γνωστικά αντικείμενα της εκπαίδευσης, για να κάνουν νέες προτάσεις για το πρόγραμμα σπουδών στο πλαίσιο του «Νέου Σχολείου». Για το πεδίο του πολιτισμού και της αισθητικής παιδείας εμπειρογνώμονας ήταν ο Μένης Θεοδωρίδης, σκηνοθέτης και γνωστός για τη συμβολή του σε καινοτομικά παιδαγωγικά προγράμματα, όπως το «Πάμε σινεμά», «Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός» κ.ά.

Ο Μ. Θεοδωρίδης εισηγήθηκε μια ρηξικέλευθη ιδέα: να υπάρχει μια ενιαία «ζώνη αισθητικής παιδείας» με περισσότερες διαθέσιμες ώρες, όπου εκτός από τη μουσική, τα εικαστικά (και λίγο θέατρο), όπως ίσχυε μέχρι σήμερα, να περιλαμβάνονται ισотίμως σε όλες τις τάξεις το θέατρο, ο χορός και οι οπτικοακουστικές τέχνες, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης σφαιρικής παιδείας, στηρίζοντας μάλιστα και συνεργείες των τεχνών (π.χ. μουσική - χορός, εικαστικά - θέατρο, πολύτεχνα έργα κ.ο.κ.). Θα πρέπει να επισημάνουμε εδώ, ότι η ιδέα της ενιαίας ζώνης προτάθηκε για να εφαρμοστεί και σε άλλα γνωστικά πεδία, όπως π.χ. ζώνη θετικών

επιστημών (μαθηματικά, φυσική, χημεία, βιολογία, τεχνολογία κ.ο.κ.), ή ανθρωπιστικών επιστημών (γλώσσα, ιστορία, θρησκευτικά, φιλοσοφία, κοκ), αλλά οι προτάσεις αυτές δεν ευοδώθηκαν.

Η ζώνη της αισθητικής παιδείας

Για την υλοποίηση του σχεδίου έγινε επιλογή εμπειρογνομένων από το σχετικό μητρώο του Ινστιτούτου, ώστε να διαμορφώσουν πρόγραμμα σπουδών ανά τομέα τέχνης. Από τις 5 ομάδες τεχνών, οι εμπλεκόμενοι στη μουσική και τα εικαστικά αντέδρασαν αρνητικά στη δημιουργία ενιαίας ζώνης αισθητικής παιδείας, θεωρώντας ότι έτσι αποδυναμώνονται τα μαθήματά τους και διαμόρφωσαν προγράμματα σπουδών που ακολουθούν την πεπατημένη, δηλαδή αυτόνομα μαθήματα μουσικής και εικαστικών, παραβλέποντας τις ανάγκες μιας σφαιρικής καλλιτεχνικής παιδείας.

Έτσι, διαμορφώθηκαν δύο προτάσεις: η Πρόταση Α', που στήριζε την ισχύουσα κατάσταση και η Πρόταση Β', που πρότεινε την νέα πλουραλιστική μορφή αισθητικής παιδείας.

Δεδομένου ότι η ομάδα εικαστικών θεώρησε ότι το πρόγραμμα σπουδών που παρέδωσε ήταν συμβατό και με τις δύο προτάσεις, προέκυψε το πρόβλημα ότι η «Πρόταση Β'» δεν είχε πρόγραμμα σπουδών μουσικής για να μπορεί να θεωρηθεί ολοκληρωμένη. Κατ' ανάγκη το Π. Ι. επέλεξε από το μητρώο εμπειρογνομένων μια νέα ομάδα (τον γράφοντα και τη μουσικοπαιδαγωγό Νάνση Τουμπακάρη), η οποία επιφορτίστηκε να διαμορφώσει ένα πρόγραμμα σπουδών για τη μουσική, που θα μπορούσε να ενταχθεί στη ζώνη αισθητικής παιδείας. Το πρόγραμμα σπουδών αυτό είναι πλήρες για όλες τις βαθμίδες και μπορεί να εφαρμοστεί και ως αυτόνομο. Έτσι, η μουσική κατέληξε να είναι η μόνη τέχνη που έχει δύο προτάσεις προγράμματος σπουδών.

Ποιός θα διδάσκει:

Όταν διαμορφώθηκε το πρόγραμμα της ζώνης αισθητικής παιδείας, ετέθη το ερώτημα ποιος θα διδασκε σε αυτήν. Για μεν την μουσική και τα εικαστικά, (και εν μέρει το θέατρο), υπάρχουν ήδη εκπαιδευτικοί ειδικότητας, αν και δεν επαρκούν για όλες τις σχολικές μονάδες. Για τις νέες τέχνες που εισάγονται, προτάθηκε σε πρώτη φάση να γίνουν από εκπαιδευτικούς γενικής παιδείας ή άλλων ειδικοτήτων, οι οποίοι το επιθυμούν και που θα επιμορφωθούν κατάλληλα.

Η απόφαση αυτή - σκόπιμα ή μη - ερμηνεύτηκε ως πρόθεση του Υπουργείου να καταργήσει τις καλλιτεχνικές ειδικότητες. Τέτοιο θέμα βέβαια δεν έχει τεθεί ποτέ, αντίθετα αναβαθμίζεται ο ρόλος τους, διότι οι ήδη υπάρχουσες ειδικότητες καλούνται αφού επιμορφωθούν, να διευρύνουν το εκπαιδευτικό τους αντικείμενο περιλαμβάνοντας και άλλες τέχνες.

Εδώ θα πρέπει να εντοπίσουμε και ένα άλλο θέμα που είναι πραγματικότητα, είτε μας αρέσει, είτε όχι: Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα όπου τα μαθήματα ειδικοτήτων θεωρείται ότι πρέπει να διδάσκονται αποκλειστικά από εκπαιδευτικούς ειδικότητας. Το γεγονός αυτό, ιδιαίτερα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αντί να βοηθά την αισθητική παιδεία, πολλές φορές την βλάπτει, διότι ο εκπαιδευτικός γενικής παιδείας θεωρεί τις τέχνες ως θέμα που δεν τον αφορά, με συνέπεια να μην ασχολείται καθόλου. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες οι τέχνες αποτελούν μέρος του υποχρεωτικού προγράμματος σπουδών των παιδαγωγικών σχολών, ενώ στην Ελλάδα είναι προαιρετικές.

Το περιεχόμενο της πρότασης

As έρθουμε τώρα στο πιο ουσιαστικό θέμα που αφορά στο περιεχόμενο. Κατ' αρχήν θα πρέπει να δεχτούμε ότι δεν υπάρχει μία και μόνη σωστή προσέγγιση της μουσικοπαιδαγωγικής, αλλά κάθε πρόταση και κάθε σύστημα εμπεριέχει ενδιαφέροντα στοιχεία και ιδέες για τον εκπαιδευτικό. Συνεπώς, στην Ελλάδα θα πρέπει να είμαστε ευτυχείς που λόγω των συγκυριών οι εκπαιδευτικοί έχουν διαθέσιμες δύο προτάσεις. Ως εμπλεκόμενος στη συγγραφή θεωρώ άστοχο να κάνω εδώ μια σύγκριση των προτάσεων, που θα ήταν αντικείμενο μιας επιστημονικής ημερίδας ή ενός τρίτου παρατηρητή, και θα περιοριστώ σε μια αναφορά για το πρόγραμμα σπουδών στην «Πρόταση Β'».

Η πρόταση άντλησε ιδέες και εμπειρία από την γνωστή μουσικοπαιδαγωγική πρόταση Κουρουπού - Μαραγκόπουλου - Γρηγορίου - Κυπουργού, την εφαρμογή των πιλοτικών δράσεων στο πρόγραμμα Μελίνα, τα προγράμματα σπουδών άλλων χωρών (κυρίως της Αγγλίας) και καινοτομικές δράσεις που έχουν εφαρμοστεί ήδη από εκπαιδευτικούς.

Στόχος ήταν να διαμορφωθεί ένα πρόγραμμα που θα παρέχει στο μαθητή τα απαραίτητα εφόδια για την αυριανή ποιότητα του ζωής ως ενήλικας, διαμορφώνοντας μια βιωματική και όχι καταναλωτική σχέση με τη μουσική, θα προσφέρει μια μουσική παιδεία προσαρμοσμένη στις ανάγκες της σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας, θα καλλιεργεί τη δημιουργικότητα και φαντασία του, και τέλος θα αναπτύσσει τη διαρκή παρουσία της μουσικής στη σχολική πράξη.

Βασικά χαρακτηριστικά του προγράμματος είναι ότι:

α) Δεν στοχεύει να δεσμεύσει τον εκπαιδευτικό σε μια αυστηρή μεθοδολογική αλληλουχία, αλλά να του προσφέρει ιδέες για το πώς θα μπορεί να διαμορφώσει αυτός το πρόγραμμά του, σύμφωνα με τον διαθέσιμο χρόνο και τις ανά-

γκες της τάξης του. Κατά συνέπεια δεν στηρίζεται σε σχολικά εγχειρίδια, αλλά σε πλούσιο απαραίτητο υποστηρικτικό υλικό (που μπορεί να αναπτυχθεί μέσα από το «Ψηφιακό Σχολείο»).

β) Μπορεί να εφαρμοστεί τόσο με εκπαιδευτικούς ειδικότητας, όσο και με άλλους επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς που ενδεχόμενα θα κληθούν να διδάξουν μουσική στις μονάδες που δεν υπάρχουν ειδικότητες.

γ) Δίνει αυξημένη προτεραιότητα στην ακρόαση, τη μουσική παρατήρηση, την αισθητική καλλιέργεια και τη γνωριμία με όλα τα μουσικά είδη, καθώς επίσης και στη δημιουργικότητα, ενώ δίνει λιγότερο βάρος στην εμμόνη για εκτελεστική δεξιοτητα και την εκμάθηση μουσικής γραφής και ανάγνωσης.

δ) Δίνει βάρος σε καινοτομικές προσεγγίσεις, όπως το ρόλο της μουσικής μέσα στη κοινωνία, τη μουσική ως καταναλωτικό προϊόν, την μουσική ταυτότητα, την επικοινωνία μέσω της μουσικής κ.ά.

ε) Ενισχύει την πρωτοβουλία και δραστηριοποίηση των μαθητών, είτε μέσω της υλοποίησης ομαδικών project, είτε ακόμη μέσω της πραγματοποίησης του μαθήματος και από τους ίδιους τους μαθητές, ύστερα από την κατάλληλη προετοιμασία.

στ) Στηρίζει την παρουσία της μουσικής στη σχολική πράξη, με μουσικά δρώμενα που προετοιμάζουν οι μαθητές, με προσκλήσεις τοπικών μουσικών στο σχολείο και με επισκέψεις σε χώρους μουσικής δράσης.

Ένα τελευταίο και σημαντικό στοιχείο είναι ότι το πρόγραμμα σπουδών της πρότασης Β' έχει συγγραφεί συνειδητά ως αναφορά προτάσεων και ιδεών και όχι ως «οδηγίες προς ναυτιλλομένους». Δεν είναι τυχαίο ότι το μέγεθός του είναι μόλις 38 σελίδες και για τις δύο βαθμίδες (το 1/4 σε σχέση με το αντίστοιχο της «Πρότασης Α'»), ωστόσο ακόμη και έτσι, χαρακτηρίστηκε από τον Γ. Κουρουπό ως πολύ μεγάλο όταν του κοινοποιήθηκε για κριτικό σχολιασμό.

Κλείνοντας θα πρέπει να ομολογήσουμε ότι ήμασταν πολύ σκεπτικοί να παραδώσουμε αυτό το πρόγραμμα σπουδών. Γνωρίζαμε ότι προϋποθέτει μια διαφορετική στάση του εκπαιδευτικού και ένα διαφορετικό, πιο φιλελεύθερο, πλαίσιο εκπαίδευσης, που στην Ελλάδα ακόμη δεν έχει καλλιεργηθεί επαρκώς. Γνωρίζαμε ότι ήταν πιθανό να δημιουργηθούν αντιδράσεις μέσα από τον κλάδο, διότι ανατρέπει εκπαιδευτικά στερεότυπα δεκαετιών.

Τελικά επιλέξαμε να καταθέσουμε τις μουσικοπαιδαγωγικές μας απόψεις, χωρίς να τις θεωρούμε τέλειες, ελπίζοντας ότι ακόμη και αν δεν εφαρμοστούν, μπορεί να αποτελέσουν έναυσμα και σπόρο για μια μελλοντική αναβάθμιση της μουσικής παιδείας, όταν θα είναι οι εκπαιδευτικές συνθήκες ωριμότερες. Ελπίζουμε η νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να επανεξετάσει προσεκτικά το θέμα της αισθητικής παιδείας, που αποτελεί σημαντικό πυλώνα της εκπαίδευσης.

(Τα προγράμματα σπουδών και σχετικά κείμενα υπάρχουν στη διεύθυνση <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>)

* Ο Κώστας Μόσχος είναι συνθέτης, μουσικολόγος και μουσικοπαιδαγωγός. Ήταν μέλος της Κ.Ε. στο πρόγραμμα "ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός" και είναι μέλος της ομάδας αισθητικής αγωγής στο "Ψηφιακό Σχολείο" και της ομάδας Εγκαρσιών Δράσεων στο "Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης".